

University of Tehran

Town & Country Planning

Home Page: <https://jtcp@ut.ac.ir/>

Online ISSN: 2423-6268

The Examination of the Locative-Spatial Consequences of the Implementation of Integrated Model of Endogenous Regional Development (Case Study: Regional Development Plan of Selseh Aleshtar)

Hedayat Darvishi¹ | Maryam Sojoodi^{2*}

1. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Geography, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: hedayat_4@yahoo.com

2. Corresponding Author, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: maryamsejodi@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received July 07, 2021
Revised October 14, 2022
Accepted October 17, 2022

Keywords:
Endogenous model,
Regional development,
Spatial evolution,
Selseh.

ABSTRACT

The integrated endogenous regional model as favorable locative-spatial consequences and brings about balanced regional development in various dimensions. Due to the applied nature of this study, its objective as to examine the locative-spatial consequences derived from the integrated endogenous regional development model. Then, the strategic question revolved around the effects and consequences of the aforementioned model. To answer this question, the comparative strategy based on quantitative methodology was used. The statistical population of the study was comprised of the scientific and administrative elites and experts in Lorestan Province of Iran (Selseh city), from among whom 30 participants were selected systematically and based on sampling logic. Data analysis was done through inferential statistics based on the measurement model fitness indicators and structural modeling in SmartPLS software. The results showed that measurement model indicators of “endogenous integrated model” and “spatial evolution” confirmed the measurement model of the study. In the structural model of the study, the accuracy of the relationship between structural variables / latent variables of the study based on T value was assessed and confirmed. Moreover, based on R2 confident of determination and F2 effect size measure, the strength and effect of the relationship between “endogenous integrated model” and “spatial evolution” was confirmed. In addition, the general goodness of fit (GOF) showed that the model had a strong fitness and the data confirm the experimental model of the study.

Cite this article: Darvishi, H.; Sojoodi, M. (2023). The Examination of the Locative-Spatial Consequences of the Implementation of Integrated Model of Endogenous Regional Development (Case Study: Regional Development Plan of Selseh Aleshtar). *Town and Country Planning*. 15 (1), 33-51. Doi: 10.22059/jtcp.2022.345571.670334

© Hedayat Darvishi, Maryam Sojoodi   **Publisher:** University of Tehran Press.
DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2022.345571.670334>

دانشگاه تهران

آمایش سرزمین

شاپا الکترونیکی: ۶۲۶۸-۲۴۲۳

سایت نشریه: <https://jtcp@ut.ac.ir/>

بررسی پیامدهای مکانی- فضایی اجرای الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای (موردپژوهی: طرح توسعه منطقه‌ای سلسله (الشر))

هدایت‌اله درویشی^۱ | مریم سجودی^{۲*}

۱. جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: hedayat_4@yahoo.com

۲. نویسنده مسؤل، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: maryamsejodi@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۷/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۲/۰۶

کلیدواژه:

الگوی درون‌زا،

تحول فضایی،

توسعه منطقه‌ای،

سلسله.

الگوی یکپارچه درون‌زای منطقه‌ای دارای پیامدهای مکانی- فضایی مطلوب و سبب‌ساز توسعه متوازن و متعادل منطقه‌ای در ابعاد مختلف است. با توجه به کاربردی بودن اهداف نوشتار حاضر، بررسی پیامدهای مکانی- فضایی برگرفته از الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای مورد نظر این پژوهش است. با این توصیف سؤال راهبردی این است که الگوی یادشده چه آثار و پیامدهایی داشته است. برای پاسخ به سؤال پژوهش، از استراتژی قیاسی مبتنی بر روش‌شناسی کمی استفاده شد. در این زمینه، جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان و نخبگان علمی- اجرایی در استان لرستان (شهرستان سلسله) بود که با استفاده از شیوه سیستماتیک و مبتنی بر منطق نمونه‌گیری تعداد ۳۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. روش گردآوری داده‌ها به صورت میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه و همچنین ابزار تحلیل داده‌ها با استفاده از روش استنباطی مبتنی بر شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری و بهره‌گیری از نرم‌افزار smart PLS بود. نتایج پژوهش نشان داد شاخص‌های مدل اندازه‌گیری «الگوی یکپارچه درون‌زا» و «تحول فضایی» تأییدکننده مدل اندازه‌گیری پژوهش است. در مدل ساختاری پژوهش، صحت رابطه بین متغیرهای ساختاری / مکنون پژوهش بر اساس آماره T-value مورد سنجش و صحت این رابطه مورد تأیید قرار گرفت. افزون بر این، مبتنی بر ضریب تعیین (R2) و معیار اندازه تأثیر شدت (F2) شدت و اثر رابطه بین متغیر «الگوی یکپارچه درون‌زا» و «تحول فضایی» تأیید شد. همچنین شاخص برازش کلی مدل (GOF) نشان می‌دهد مدل دارای برازش قوی است و داده‌ها تأییدکننده مدل تجربی پژوهش‌اند.

استناد: درویشی، هدایت‌اله؛ سجودی، مریم. (۱۴۰۲). بررسی پیامدهای مکانی- فضایی اجرای الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای (موردپژوهی: طرح توسعه منطقه‌ای سلسله (الشر)). *آمایش سرزمین*، ۱۵ (۱) ۳۳-۵۱.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2022.345571.670334>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© هدایت‌اله درویشی، مریم سجودی

DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2022.345571.670334>

مقدمه

چرخه توسعه درون‌زا طوری طراحی شده است که به منزله یک کار تیمی با استفاده از نقاط قوت و تجربه طیف وسیعی از افراد از درون سازمان و در صورت لزوم از خارج از سازمان انجام شود (World Customs Organization 2014: 2). حال با نگاهی گذرا به جامعه روستایی کشور درمی‌یابیم این جامعه از گذشته تا به حال همواره با مسائل و مشکلاتی روبه‌رو بوده است (شیرازیان ۱۳۷۵: ۴۸۷). استمرار این مشکلات برنامه‌ریزان را به این باور رسانده است که اگرچه برنامه‌ریزی فضایی در برنامه‌های بخشی و فضایی و تقریباً در هر مقیاسی کاربرد پیدا کرده است، امروزه مفهوم برنامه‌ریزی فضایی راهبردی^۱ نیز از آن برداشت می‌شود (Carlo Palermo & Ponzini 2010: 5). در واقع برنامه‌ریزی منطقه‌ای و سیاست منطقه‌ای به عنوان مکانیسم‌های نظارتی و هدایت توسعه بین منطقه‌ای و درون منطقه‌ای به کار گرفته می‌شوند (Vasilevska & Vasić 2009: 23). اما بیشتر تصمیمات برنامه‌ریزی می‌تواند و باید در سطح محلی انجام شود (ابراهیم‌زاده ۱۳۹۳: ۴۲) که تجربیات آزموده شده موفق نشان داده است پس از شناخت همه‌جانبه شرایط موجود (مهدوی و کریم‌زاده ۱۳۸۵: ۲۰۳ - ۲۰۴) توسعه محلی و منطقه‌ای، به منزله یک فرایند بسیار ناهموار، نتایج اقتصادی و اجتماعی و محیطی متنوعی را ایجاد می‌کند (Pike et al. 2017: 5). این مهم باید دربرگیرنده فرایندهای توسعه‌ای- نظیر توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، مشارکتی- در سطح روستاها باشد (Shucksmith 2000: 2). در صورت تحقق چنین شرایطی است که سکونتگاه‌های روستایی به طور عادلانه به خدمات و امکانات دسترسی خواهند یافت (یاسوری و همکاران ۱۳۹۵: ۱۲) و در نهایت این جامعیت و یکپارچگی دستیابی به رشد اقتصادی پویا و پایدار را با استفاده کارآمد از پتانسیل منطقه‌ای و محلی، به منظور بهبود شرایط زندگی، مد نظر دارد (Sirb et al. 2009: 63). بدین ترتیب فرایندی که می‌تواند به پیشگیری از مسائل و موانع بازدارنده طرح‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای در سطوح فرودست، به‌خصوص جوامع روستایی، کمک کند پیامدسنجی فضایی- مکانی آن‌هاست که امری ضروری و خود نیازمند تحلیل‌های فضایی است (معصومی اشکوری ۱۳۸۵: ۲۴) و از آنجا که هر گونه اقدام اقتصادی و اجتماعی دولت‌ها با فضا و کنشگران منطقه‌ای برخورد دارد و نتایجی از این برخورد و پیوند به وجود می‌آید سیاست‌گذاری منطقه‌ای لزوماً با مفاهیم فضایی ارتباط پیدا می‌کند (Bachtler 2001: 1). به همین سبب است که گفته می‌شود برنامه‌ریزی فرایندی برای نیل به اهداف مطلوب است (Davidoff & Riner 1962). بنابراین مناسب بودن مکانی خاص برای انجام دادن خدمتی تا حد زیادی به عوامل بستگی دارد که در حین مکان‌یابی برای انجام دادن آن خدمت انتخاب و ارزیابی می‌شود (Yang & Lee 2005: 245). حال در حوزه اندیشه توسعه منطقه‌ای رویکردها و نظریات و مدل‌های متعددی طرح شده که هر یک در چارچوب اصولی خود بر الگویی خاص تأکید می‌کند. یکی از محدود تجارب توسعه منطقه‌ای بوم‌آورد و متناسب با شرایط مکانی «طرح توسعه منطقه‌ای سلسله» است. فلسفه و مأموریت اصلی طرح آن بوده که به آزمون و تجربه‌ای اصیل و بدیع در جهت توسعه^۲ و توازن منطقه‌ای منطقه دست یازد و زمینه دستیابی به جامعه‌ای حاکم بر سرنوشت خویش را از طریق مشارکت و نقش‌پذیری در روند توسعه فراهم آورد. در این راه آنچه بسیار قابل تأمل و تفکر است دستیابی به مکانیسم‌های صحیح جلب مشارکت است که به جای تحمیل بر همدلی و به جای بیگانگی بر آگاهی استوار است (طرح توسعه منطقه‌ای سلسله ۱۳۵۳: ۱۱). مطابق با اهداف و مأموریت طرح توسعه منطقه‌ای سلسله و برابر با واکاوی اسناد و مطالعات انجام‌شده، از جمله دلایل انتخاب محدوده مورد مطالعه داشتن ویژگی‌هایی نظیر تنوع ساختار اجتماعی- اقتصادی، قرارگیری در محدوده زاگرس، و میزان توسعه‌یافتگی متوسط در منطقه است که با توجه به ویژگی‌های یادشده گستره محدوده مورد مطالعه شامل بخش‌هایی از استان لرستان- نظیر دلفان، سلسله، چغلوندی- بوده است. افزون بر این، در فاز اول و از بین بخش‌های یادشده بخش «سلسله» به صورت پایلوت اجرایی و عملیاتی شده است. بدیهی است اثر توسعه‌ای و اجرایی طرح‌ها و اقدامات عملی- طرح توسعه منطقه‌ای سلسله- زمانی که با مشارکت راستین و آگاهی‌بخشی و توانمندسازی ذی‌نفعان و ظرفیت‌سازی همراه شود باعث ارتقای کیفیت زندگی و سپس تجلی فضایی آن، یعنی کیفیت فضایی (جغرافیایی)، می‌شود و پیامدهای فضایی مطلوبی در ابعاد مختلف پیوندهای فضایی در عرصه سرزمینی در بر خواهد داشت؛ نظیر ارتقای جریان کیفیت

1. strategic spatial planning

۲. طرح از توسعه تعریفی بدین شکل ارائه داده است: توسعه یعنی فرایندی متکی به خود، درون‌زا، یکپارچه، و موزون

خدمات بهداشتی، آموزشی (اجرای سه بعدی شدن)^۱، ارتباطات، مسکن، بهسازی محیط زیست، خلق نوآوری‌های بومی و محلی، ایجاد طرح‌های اشتغال‌زا، و ... «طرح توسعه منطقه‌ای سلسله» یکی از محدود طرح‌های توسعه‌ای در ایران بوده است که شوربختانه تا کنون تصمیم‌سازان، تصمیم‌گیران، و مجریان امر توسعه به طور عام و مجریان توسعه منطقه‌ای به صورت خاص بدان توجه نکرده‌اند و در محافل علمی و دانشگاهی بر بازاندیشی و واکاوی علل و عوامل، پدیده (منظور طرح توسعه منطقه‌ای سلسله است)، پیامدها، راهبردها و راهکارهای اجرایی و همچنین دستاوردها و نتایج طرح توسعه منطقه‌ای سلسله به صورت یکپارچه و سیستمی تأکید نشده است (درویشی و همکاران ۱۴۰۰: ۲). بدین منظور پژوهشگران در پژوهش حاضر بر آن بودند تا به پیامدسنجی مکانی- فضایی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای در طرح توسعه منطقه‌ای سلسله (الشر) بپردازند.

مبانی نظری

تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای - محلی

برنامه‌ریزی برای توسعه بدین معناست که باید کارها را بر اساس پیش‌بینی‌های علمی و به صورتی هماهنگ پیش برد (سازمان برنامه و بودجه ۱۳۸۴). اما باید در مقابل وسوسه بی‌اثر کردن آن‌ها- که به لحاظ سیاسی گاه از آن‌ها خواسته می‌شود- مقاومت شود و همچنین سیاست‌های منطقه‌ای نباید درصدد ایجاد همسانی فضایی در الگوی رشد توسعه باشند (کمیسون رشد و توسعه ۱۳۸۸: ۹۵). اما سیاست منطقه‌ای هم در نظریه هم در عمل تشخیص داده است که برای نشان دادن ویژگی‌های متفاوت مناطق و کمک به توسعه آن‌ها بازتوزیع منابع مالی کافی نیست (سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه ۱۳۹۳: ۴۴). بنابراین مکمل بودن و ایجاد تعادل در عرضه و تقاضا در یک نظام سلسله‌مراتبی نقشی اساسی دارد و اهمیت خاص می‌یابد (مطیعی لنگرودی ۱۳۹۰: ۱۲۹). بنابراین امروزه نمود عوامل متعدد باعث به وجود آمدن نقاط ثقل و شبکه‌ای از مکان‌های مرکزی یا سلسله‌مراتب منظم سکونتگاهی شده که نقاط اطراف خود را به شدت تحت تأثیر قرار داده است (نظریان ۱۳۷۷: ۱۵۶ - ۱۵۷). در این زمینه ساختار و الگوی تصمیم‌گیری (برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، مدیریت) دارای مؤلفه‌هایی نظیر اصول (میزان مشارکت همه ذی‌نفعان)، چارچوب (ایجاد یکپارچگی میان سازمان‌ها/ نهادها و چارچوب‌های منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محلی)، فرایند (به‌کارگیری اندام‌وار و ارگانیک سیاست‌ها و اقدامات در طراحی و اجرا و ارزیابی الگو)، مدیریت الگو (میزان توجه به الزامات قانونی در فرایند سیاست‌گذاری)، و پایش و ارزیابی (میزان بررسی و اندازه‌گیری عملکرد مدیریت الگو با شاخص‌های مناسب) است (رکن‌الدین‌افتخاری و بدری ۱۳۹۱: ۶). حال برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران چه از جنبه نهادی و روند برنامه‌ریزی چه از جنبه نظری و محصول برنامه‌ریزی در پیوند با برنامه‌ریزی‌های ملی (عمدتاً با دیدگاه بخشی) و برنامه‌ریزی‌های محلی (عمدتاً با دیدگاه کالبدی) دارای جایگاه قانونی و نقش کارآمدی نیست و راه درازی در پیش دارد (صرافی ۱۳۷۹: ۸۸)؛ مانند اینکه ابهام در جایگاه قانونی و مسئولیت و نحوه تهیه و نظارت طرح‌های منطقه‌ای و آمایشی و فقدان تقسیم کار مشخص بین دستگاه‌های ذی‌ربط عملاً در برخورد با رقابت بین دستگاهی موجب شکل‌گیری حرکت موازی در تهیه طرح‌ها و برنامه‌های منطقه‌ای شده است و ... (شیخی ۱۳۸۰: ۲۲). بنابراین توسعه‌دهندگان منطقه‌ای امروزه باید این چالش‌ها را مدیریت کنند. زیرا این‌گونه روندها برگشت‌ناپذیرند (Tamas 2010: 67) و از آنجا که جایگاه و حیطة کارکردی توسعه و بالخصوص توسعه یکپارچه منوط به پیش‌شرط‌ها و مراحل برنامه‌ریزی پیشین است می‌توان گفت برنامه‌ریزی در جواب به سؤال «چه کسی برنامه‌ریزی می‌کند با چه کسی و برای چه کسانی؟» فرایندی برای توسعه سازمان یافته است.

توسعه رشد درون‌زا

توسعه منطقه‌ای و استراتژی‌های برآمده از آن در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه پایدار و متوازن بوده است. پورتر بر آن است که «گفتمان سیاست‌های اخیر غالباً بر پویایی توسعه منطقه استوار است.» (Plummer et al.

۱. منظور از سه‌بعدی شدن برنامه‌ریزی آموزشی این است که در آن به سه گروه از مردم تحت عنوان «به‌ورز»، «مروج»، «معلم»، که هر سه آن‌ها «مردم‌یاران» نامیده شده‌اند، آموزش داده می‌شد و آن‌ها به عنوان کادرهای آموزشی به روستاهای منطقه فرستاده می‌شدند (← «طرح توسعه منطقه‌ای سلسله»، مرکز مطالعات توسعه درون‌زا، ۱۳۵۳).

2: 2014)؛ در واقع روندی فراگیر در جهت افزایش توانایی‌های انسانی-اجتماعی برای پاسخگویی به نیازهای انسانی-اجتماعی، ضمن آنکه نیازها پیوسته در پرتو ارزش‌های فرهنگی جامعه و بینش‌های پایداری جهان پالایش یابند و همراه افزایش توانایی‌ها به گسترش انتخاب‌های ساکنان منطقه در حوزه‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی بینجامند تا توسعه انسانی باشد (منزوی و دلیر ۱۳۸۹: ۱۵). اگرچه همه نظریه‌پردازان توسعه منطقه‌ای علاقه‌مند به درک فرایند رشد و عدم رشد منطقه‌ای هستند، برخی نظریه‌پردازان صرفاً مفاهیم جغرافیایی و نهادهای اقتصادی شناخته‌شده را برای تعریف یک منطقه به کار می‌گیرند؛ درحالی‌که برخی بر اساس تعاریف صریح‌تری به تعریف منطقه می‌پردازند (J. Dawkins 2003: 133). از نظر سیاست‌گذاری منطقه‌ای، سیاست توسعه مبتنی بر رویکردهای پایین به بالا و درگیر کردن توده مردم در فرایند توسعه است (فرجی‌راد و کاظمیان ۱۳۹۱: ۵۲). در این زمینه استراتژی‌های منطقه‌ای برخلاف هدف‌های منطقه‌ای، که از درون منطقه گرفته می‌شود، از سوی برنامه ملی تعیین می‌شود. در رابطه با نیازهای مناطق مختلف، خود مناطق نمی‌توانند تعادل برنامه‌ریزی منطقه‌ای را در نظر بگیرند. زیرا آن‌ها تنها در مورد خود می‌توانند اظهارنظر کنند. در نتیجه لازم است تعادل برنامه‌ریزی و روابط بین مناطق مختلف در مقیاس برنامه ملی در نظر گرفته شود (آسایش ۱۳۸۱: ۶۷). حال به طور مشخص الگوهای رشد درون‌زا به دنبال توضیح نقش عامل مازاد در رشد اقتصادی است. در این الگوها میزان رشد به صورت درون‌زا و از طریق پیشرفت فنی درون‌زا حاصل می‌شود. این الگوهای رشد درون‌زای مبتنی بر فرایند ابداعانه، به نقش ابداع و سرمایه‌گذاری بر روی توسعه و رشد اقتصادی می‌پردازند (دلالی اصفهانی و همکاران ۱۳۹۵: ۵). در این زمینه ایده‌ها، در سطح فناوری، به دلیل غیررقابتی بودن، با اغلب کالاها در اقتصاد متفاوت‌اند. بنابراین استفاده یک فرد از یک ایده مانع از استفاده هم‌زمان افراد دیگر نمی‌شود. این نوع ایده‌ها باعث ارتباط محکم بین الگوهای رشد مبتنی بر ایده و بازدهی فزاینده نسبت به مقیاس می‌شود (Romer 1990: 71-102; Romer 1986: 1002-1037). از دیدگاه تئوری رشد درون‌زا، سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی آثار مثبتی بر خود سرمایه و بهره‌وری نیروی کار دارد. همچنین بسیج پتانسیل‌های درونی مناطق و سطوح محلی یکی از ایده‌های اصلی این تئوری است. بر اساس تئوری رشد درون‌زا، عوامل کلیدی رشد منطقه‌ای و محلی شامل سرمایه انسانی، تکنولوژی، و عوامل بیرونی است. همچنین این تئوری بر جریان‌های ملی و بین‌المللی کالاها و دانش تأکید دارد. افزون بر این، بر همه مناطق درون اقتصاد ملی تأکید دارد. بر اساس تئوری رشد درون‌زا و نهادگرایی، سیاست‌گذاری منطقه‌ای به دنبال یکسان کردن مناطق نیست؛ بلکه به دنبال افزایش عملکرد یک قلمرو به خودی خود است (فرجی‌راد و کاظمیان ۱۳۹۱: ۴۷). بنابراین بر اساس مباحث نهادگرایی توسعه منطقه‌ای می‌توان گفت نهادگرایی در توسعه منطقه‌ای در ارتباط با چند مفهوم اصلی و راهبردی تئوریزه‌شده است که به مثابه عوامل و عناصر نهادی شناخته شده‌اند و از مسیرهای مختلف بر توسعه منطقه‌ای اثر گذارند (رکن‌الدین‌افتخاری و بدری ۱۳۹۱: ۱۴۲ - ۱۴۸).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به دنبال بررسی پیامدهای مکانی-فضایی اجرای الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای است. در طرح توسعه منطقه‌ای در شهرستان سلسله یکی از شهرستان‌های استان لرستان با مرکزیت الشتر است. این شهرستان ۱۲۱۲ کیلومتر مربع وسعت دارد و از منظر اقلیم‌شناسی دارای آب‌وهوای معتدل است و با توجه به قابلیت‌های سرزمینی و شرایط آب و خاک مناسب در این منطقه کشاورزی یکی از بخش‌های مهم اقتصادی در این شهرستان است. همچنین از علت‌های مهم انتخاب این منطقه می‌توان به تصمیم دولت وقت در سال ۱۳۵۳ در زمینه طراحی و آزمون الگوی توسعه منطقه‌ای منطبق با شرایط خاص ایران اشاره کرد که با تغییر در آن بتوان آن را برای مناطق مختلف کشور نیز به کار برد و به اجرای آن اقدام کرد. حال در زمینه تحقق هدف پژوهش و به منظور پاسخگویی به سؤالات چرایی از استراتژی پژوهش قیاسی^۱ مبتنی بر روش کمی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان و نخبگان علمی-اجرایی شاغل در مجامع علمی و نهادهای

۱. هدف این شیوه، استفاده از استراتژی آزمون نظریه‌ها برای حذف نظریه‌های غلط و پذیرش موقت نظریه‌های ابطال‌نشده است. لذا از استنتاج فرضیه شروع و به آزمون فرضیه‌ها از طریق مقایسه آن‌ها با داده‌ها ختم می‌شود.

توسعه‌ای^۱ بود که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری سیستماتیک و مبتنی بر منطق نمونه‌گیری^۲ تعداد ۳۰ نفر^۳ به عنوان نمونه انتخاب شد. متناسب با نوع پژوهش، از روش و ابزار گردآوری داده‌ها، شامل روش میدانی و ابزار پرسشنامه محقق ساخته، به تفکیک سازه‌های پژوهش، استفاده شد. بدین منظور با استفاده از روش استنباطی مبتنی بر شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری (نظیر پایایی شاخص، پایایی ترکیبی، ضرایب بارهای عاملی، روایی همگرا، روایی واگرا، روش فورنل و لارکر)، مدل ساختاری (نظیر اعداد معناداری^۴، ضریب تعیین^۵، معیار اندازه تأثیر^۶) و برازش کلی مدل^۷ و از نرم‌افزار smart PLS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش و الگوی کلی پژوهش

نرمال بودن متغیرها یکی از پیش‌شرط‌های لازم برای اجرای مدل معادلات ساختاری است. در این زمینه، برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون چولگی^۸ و کشیدگی^۹ توزیع متغیرها استفاده شد. حال ب توجه به این که توزیع با چولگی بزرگ‌تر از +۳ یا کوچک‌تر از -۳ و کشیدگی بیش از +۱۰ یا کوچک‌تر از -۱۰ از توزیع نرمال بسیار فاصله دارد. یافته‌های پژوهش بیانگر این واقعیت است که توزیع داده‌های متغیرهای پژوهش در آزمون چولگی و کشیدگی بین طیف قابل قبول قرار دارد. بنابراین توزیع نرمال بودن متغیرهای پژوهش برای اجرای مدل معادلات ساختاری برقرار است (جدول ۱).

جدول ۱. نتایج آزمون‌های نرمال بودن توزیع داده‌های متغیرهای پژوهش (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰)

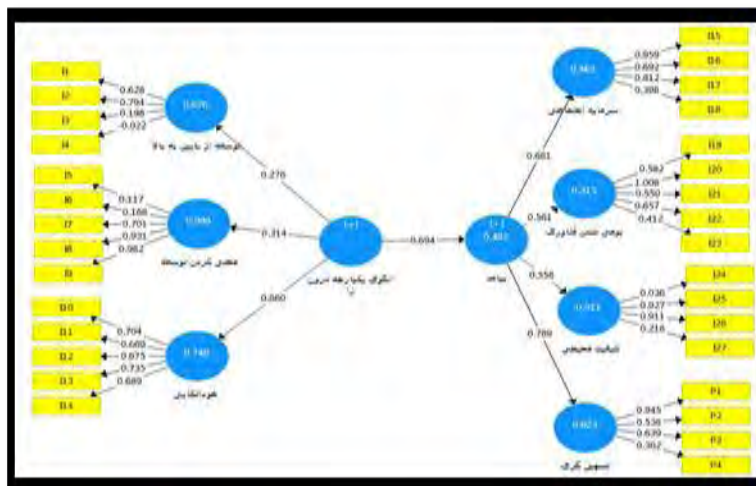
متغیرهای پژوهش	مؤلفه‌ها	چولگی	کشیدگی	نسبت بحرانی
الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد)	توسعه از پایین به بالا	-۰.۸۱	۰.۳۳	۱.۹۶
	محلی کردن توسعه	-۱.۲۹	۱.۳۳	۱.۹۸
	خوداتکایی و توانمندسازی	-۱.۵۱	۲.۶۸	۲.۵۱
تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی	سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی	۲.۷۵	-۱.۴۹	۲.۷۵
	بومی شدن فناوری	۲.۴۱	-۱.۵۸	۲.۴۱
	پایداری کیفیت محیطی	۲.۶۸	-۱.۷۲	۲.۶۸
	تسهیلگری و زمینه‌سازی	۴.۱	۱.۰۴	۴.۱

مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری پژوهش

«تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای و محلی» و مؤلفه‌های بنیان‌ساز این مدل- نظیر سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی، بومی شدن فناوری، پایداری کیفیت محیطی، تسهیلگری و زمینه‌سازی تحولی- پیامد مکانی- فضایی و فرآورده اصلی و اساسی «الگوی توسعه یکپارچه و محلی درون‌زای منطقه‌ای» است که تبیین میزان و اثرگذاری الگو در ابعاد یادشده نیازمند بررسی است. در همین زمینه «الگوی توسعه یکپارچه و محلی» با سه مدل اندازه‌گیری و «تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای و محلی» با چهار مؤلفه مدل‌های اندازه‌گیری کلان در پژوهش‌اند.

۱. طیف نخبگانی شامل کارشناسان برنامه‌ریزی و آمایش سرزمین سازمان مدیریت و کارشناسان و مدیران دستگاه‌های اجرایی استان و شهرستان سلسله است.
۲. در این پژوهش منطق نمونه‌گیری حکم می‌کند با توجه به اهمیت و اولویت پژوهش در ابعاد قلمرویی و بخشی و سازمانی نمونه‌ها تجربه کافی و صلاحیت لازم را در هر یک از ابعاد یادشده داشته باشند.
۳. گفتنی است با توجه به اینکه طرح سلسله در سال ۱۳۵۳ انجام شده است، تعداد افراد محلی که از نحوه انجام دادن و فرایند و فرآورده آن اطلاع کافی داشته باشند محدود و دسترسی به آن‌ها با مشکل مواجه بود. بنابراین دسترسی و شناسایی و مصاحبه بیشتر امکان‌پذیر نبود. برای رفع این کاستی باید نرم‌افزاری انتخاب می‌شد که به تعداد نمونه حساسیت نداشته باشد و بر اساس تعداد نمونه کم شاخص‌های برازش مدل مناسب داشته باشد. بدین ترتیب مدل معادلات ساختاری پیل‌اس بر اساس حجم نمونه کم انتخاب شد.

4. t-value
5. r square (R2)
6. r square (F2)
7. GOF
8. skewness
9. kurtosis

شکل ۱. مدل اندازه‌گیری و ساختاری پژوهش (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد)

الگوی توسعه یکپارچه و محلی رخدادهای اصلی طرح توسعه‌ای سلسله‌مشمول بر مؤلفه‌ها و رویه‌هایی نظیر «توسعه از پایین به بالا»، «محلی کردن توسعه»، «خوداتکایی و توانمندسازی اجتماع‌محور» است که به منظور سنجش و ارزیابی میزان تحقق و اثربخشی این مؤلفه‌ها شاخص‌ها و گویه‌هایی تدوین و طراحی شده است. به این ترتیب برای مؤلفه «توسعه از پایین به بالا» چهار شاخص و برای مؤلفه «محلی کردن توسعه» پنج شاخص و برای مؤلفه «خوداتکایی و توانمندسازی اجتماع‌محور» پنج شاخص در نظر گرفته شده است (جدول ۲).

مؤلفه توسعه از پایین به بالا

مؤلفه «توسعه از پایین به بالا» یکی از مؤلفه‌های بنیادین توسعه یکپارچه و درون‌زای محلی در توسعه منطقه‌ای است و بر رویه مشارکت‌محور و اهمیت دادن به ضرورت مشارکت اجتماعات محلی در آبادانی و توسعه مکانی-فضایی دلالت می‌کند. در همین چارچوب از بین گویه‌های یادشده «مشارکت مردم محلی در عملیاتی کردن اهداف طرح (مشارکت‌پذیری)» و «تعامل و پیوند دوسویه بین اهداف طرح با رشد نیازهای مردم (برقراری پیوند مکمل)» به ترتیب بیشترین و کمترین همبستگی با متغیر (سازه) الگوی یکپارچه درون‌زای محلی را به خود اختصاص داده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که این شاخص‌ها بالاترین و پایین‌ترین سهم و نقش (بار عاملی) را در اندازه‌گیری متغیر (عامل) الگوی یکپارچه درون‌زای محلی به خود اختصاص داده است.

تحلیل و تبیین میزان تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه‌ها

نتایج تحلیل داده‌ها و بارهای عاملی گویه‌ها بیانگر این واقعیت است که «مشارکت‌محوری و توجه به مشارکت اجتماعات محلی» و «بنیان‌گذاری سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی و بهره‌گیری از این سرمایه‌های اجتماعی» در افق طرح از اولویت‌های اصلی الگوی درون‌زای یکپارچه محلی است که در این زمینه‌ها اهداف طرح سلسله تحقق‌پذیری حداکثری داشته است. همچنین «رشد نیازهای مردم» و «تعمیم‌پذیری و میزان به‌کارگیری این الگو در دیگر مناطق» از اولویت‌های دیگر طرح توسعه درون‌زای منطقه‌ای سلسله بوده است که میزان موفقیت آن چشمگیر نبوده و می‌توان گفت دستاورد الگو در این زمینه حداقلی بوده است.

جدول ۲. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه توسعه از پایین به بالای الگوی درون‌زای یکپارچه منطقه‌ای (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۱))

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
I1	مشارکت مردم محلی در عملیاتی کردن اهداف طرح (مشارکت‌پذیری)	۰,۷۹	تحقق حداکثری
I2	بهره‌گیری از سرمایه‌های اجتماعی مردم و توجه به آن (سرمایه‌گذاری اجتماعی)	۰,۶۲	تحقق حداکثری
I3	تعامل و پیوند دوسویه بین اهداف طرح با رشد نیازهای مردم (برقراری پیوند مکمل)	۰,۱۹	تحقق حداقلی
I4	تعمیم‌پذیری طرح و الگو شدن آن در منطقه (تعمیم‌پذیری)	-۰,۰۲	عدم تحقق

تحلیل کمی مؤلفه توسعه از پایین به بالا مبتنی بر شاخص‌ها

تحلیل یافته‌های مبتنی بر شاخص‌های مدل اندازه‌گیری (ارتباط شاخص‌های مشاهده‌پذیر با متغیر یا سازه) بر این موضوع تأکید دارد که برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه) شاخص‌های یادشده برای تأیید کلی الگوی یکپارچه توسعه درون‌زایی منطقه‌ای قابل‌پذیرش و داده‌ها تأییدکننده الگوی یادشده بوده است. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های مشارکت مردم محلی در عملیاتی کردن اهداف طرح (مشارکت‌پذیری) و بهره‌گیری از سرمایه‌های اجتماعی مردم و توجه به آن (سرمایه‌گذاری اجتماعی) دارای تحقق حداکثری بوده است.

جدول ۳. تحلیل کمی مؤلفه توسعه از پایین به بالا مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۱))

نوع برآزش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	≥ 0.7 آلفای کرونباخ	۰,۸۳	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0.7$	۰,۸۲	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	≥ 0.4 لا مدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج‌شده)	$AVE \geq 0.5 \& 0.4$	۰,۵۸	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جنر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

محلی کردن (مکانمند) توسعه یکپارچه

تعیین مکانی توسعه و ضرورت تسری و تعمیم آن به سطوح فرودست از الزامات عدالت فضایی در الگوی یکپارچه درون‌زای محلی است. مکانمند کردن و عینیت‌بخشی به توسعه یکی از الزامات و ضرورت‌های الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای است. بازتاب فضایی این نوع توسعه پیامدهای مطلوبی را در ابعاد مختلف به همراه دارد. در همین چارچوب، میزان تحقق و عدم تحقق محلی کردن توسعه با گویه‌هایی نظیر بهره‌گیری از تجارب توسعه جهانی و محلی کردن آن، آماده کردن مردم برای یک انقلاب درونی تدریجی و پرورش مستمر شخصیت آنان برای ادامه طرح، تکاملی بودن و چندبعدی بودن انسان در فرایند توسعه طرح، درگیر کردن همه مردم در طرح در همه سنین و زن و مرد، میزان توجه به توسعه درگیر و به نفع همگان مورد سنجش قرار گرفت.

تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه‌ها

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد از بین گویه و شاخص‌های یادشده «آماده کردن مردم برای یک انقلاب درونی تدریجی و پرورش مستمر شخصیت آنان برای ادامه طرح»، «درگیر کردن همه مردم در طرح در همه سنین»، و «میزان بهره‌گیری از تجارب توسعه جهانی و محلی کردن آن» تحقق‌پذیری حداکثری دارد. افزون بر این، از بین گویه‌های دیگر این مؤلفه «میزان توجه به توسعه درگیر و به نفع همگان» و «تکاملی بودن و چند بعدی بودن انسان در فرایند توسعه ی طرح» به ترتیب دارای تحقق حداقلی و

عدم تحقق بوده است. به عبارت دیگر در الگوی یکپارچه درون‌زای منطقه‌ای در مؤلفه محلی کردن توسعه؛ سه هدف با تحقق‌پذیری حداکثری، یک هدف با تحقق‌پذیری حداقلی و یک هدف دارای عدم تحقق بوده است.

جدول ۴. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه توسعه از پایین به بالای الگوی درون‌زای یکپارچه منطقه‌ای (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰)

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
I۵	آماده کردن مردم برای یک انقلاب درونی تدریجی و پرورش مستمر شخصیت آنان برای ادامه طرح	۰/۹۸	تحقق حداکثری
I۶	درگیر کردن همه مردم در طرح در همه سنین و زن و مرد	۰/۹۳	تحقق حداکثری
I۷	میزان بهره‌گیری از تجارب توسعه جهانی و محلی کردن آن	۰/۷۰	تحقق حداکثری
I۸	میزان توجه به توسعه درگیر و به نفع همگانی	۰/۱۶	تحقق حداقلی
I9	تکامل بودنی و چندبعدی بودن انسان در فرایند توسعه طرح	۰/۱۱	عدم تحقق

تحلیل کمی مؤلفه محلی کردن توسعه مبتنی بر شاخص‌ها

تحلیل یافته‌های مبتنی بر شاخص‌های مدل اندازه‌گیری (ارتباط شاخص‌های مشاهده‌پذیر با متغیر یا سازه) بر این موضوع تأکید دارد که برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه) شاخص‌های یادشده برای تأیید کلی الگوی یکپارچه توسعه درون‌زای منطقه‌ای قابل پذیرش و داده‌ها تأییدکننده الگوی یادشده بوده است. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «آماده کردن مردم برای یک انقلاب درونی تدریجی و پرورش مستمر شخصیت آنان برای ادامه طرح» و «درگیر کردن همه مردم در طرح در همه سنین و زن و مرد» دارای پایایی و روایی است و بیشترین همبستگی را با مدل الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) دارد.

جدول ۵. تحلیل کمی مؤلفه محلی کردن توسعه مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نوع برازش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	≥ 0.7 آلفای کرونباخ	۰.۸۸	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0.7$	۰.۹۲	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	≥ 0.4 لا مدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج‌شده)	$AVE \geq 0.5 \& 0.4$	۰.۵۸	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جزر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

خودتکایی و توانمندسازی و ظرفیت‌سازی الگوی یکپارچه توسعه‌ای

توانمندسازی و ظرفیت‌سازی اجتماعات محلی از الزامات و ضرورت‌های نرم‌افزاری و غیرملموس توسعه فضایی و یکپارچگی در توسعه است. در این زمینه، به منظور تشخیص و کاوش این پیامد، مؤلفه‌هایی نظیر اهمیت دادن به عملیاتی کردن اهداف طرح توسط مردم و مستقل از مجریان طرح، توجه به روشنگری و آگاهی‌بخشی مردم درباره انتظارات و توقعات از کیفیت زندگی، میزان بهره‌گیری از اسطوره‌ها و نمادهای محلی در انتقال مفاهیم و توانمندی مردم، میزان تمایل و خودجوش بودن مردم در فرایند و فرآورده طرح و بسترسازی برای طلب خودیاری و استوار کردن مردم برای حل توسعه‌نیافتگی، توجه به استعدادها و ظرفیت‌های منطقه به منظور توسعه یکپارچه، و متکی بودن حداقلی سطح نیازمندی‌های اقتصادی مردم به خارج از منطقه مورد تحلیل و تبیین قرار گرفت.

تحلیل و تبیین تحقق پذیری و عدم تحقق پذیری مؤلفه‌ها

مبتنی بر یافته‌های پژوهش، میزان تحقق‌پذیری مؤلفه‌های خوداتکایی و توانمندسازی توسعه محلی مورد سنجش قرار گرفت. از بین مؤلفه‌ها، مؤلفه «میزان تمایل و خودجوش بودن مردم در فرایند و فرآورده طرح و بسترسازی برای طلب خودیاری و استوار کردن مردم برای حل توسعه‌نیافتگی» و «توجه به استعدادها و ظرفیت‌های منطقه به منظور توسعه یکپارچه و متکی بودن حداقلی سطح نیازمندی‌های اقتصادی مردم به خارج از منطقه» و «میزان بهره‌گیری از اسطوره‌ها و نمادهای محلی در انتقال مفاهیم و توانمندی مردم» دارای بیشترین تحقق‌پذیری بود و سایر مؤلفه‌ها در رده‌های بعدی قرار گرفت. افزون بر این و با توجه به اهمیت این موضوع، طرح در توانمندسازی اجتماعات محلی دارای تحقق‌پذیری حداکثر بود و هیچ‌یک از مؤلفه‌ها تحقق‌پذیری حداقلی نداشت.

جدول ۶. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه خوداتکایی، توانمندسازی، و ظرفیت‌سازی الگوی یکپارچه منطقه‌ای (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
I10	میزان تمایل و خودجوش بودن مردم در فرایند و فرآورده طرح و بسترسازی برای طلب خودیاری و استوار کردن مردم برای حل توسعه‌نیافتگی	۰/۸۶	تحقق حداکثری
I11	توجه به استعدادها و ظرفیت‌های منطقه به منظور توسعه یکپارچه و متکی بودن حداقلی سطح نیازمندی‌های اقتصادی مردم به خارج از منطقه	۰/۷۴	تحقق حداکثری
I12	توجه به روشنگری و آگاهی‌بخشی مردم در زمینه انتظارات و توقعات از کیفیت زندگی	۰/۷۲	تحقق حداکثری
I13	میزان بهره‌گیری از اسطوره‌ها و نمادهای محلی در انتقال مفاهیم و توانمندی مردم	۰/۷۷	تحقق حداکثری
I14	اهمیت دادن به عملیاتی کردن اهداف طرح توسط مردم و مستقل از مجریان طرح	۰/۷۲	تحقق حداکثری

تحلیل کمی مؤلفه خوداتکایی و توانمندسازی و ظرفیت‌سازی توسعه مبتنی بر شاخص‌ها

برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه)، مدل خوداتکایی، توانمندسازی، و ظرفیت‌سازی دارای برازش مطلوب بود و داده‌ها و شاخص‌ها تأییدکننده این مدل بودند. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «میزان تمایل و خودجوش بودن مردم در فرایند و فرآورده طرح و بسترسازی برای طلب خودیاری و استوار کردن مردم برای حل توسعه‌نیافتگی» و «میزان بهره‌گیری از اسطوره‌ها و نمادهای محلی در انتقال مفاهیم و توانمندی مردم» دارای پایایی و روایی بود و بیشترین همبستگی را با مدل الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) داشت.

جدول ۷. تحلیل کمی مؤلفه محلی کردن توسعه مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰)

نوع برازش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	≥ 0.7 آلفای کرونباخ	۰.۸۸	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0.7$	۰.۹۲	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	≥ 0.4 لا مدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج‌شده)	$AVE \geq 0.5 \& 0.4$	۰.۵۸	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جزر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای-محلی

«تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای-محلی» به مثابه پیامد اجرای الگوی توسعه یکپارچه و محلی مشتمل بر ابعادی نظیر سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی، بومی شدن فناوری، پایداری کیفیت محیطی، تسهیلگری و زمینه‌سازی تحولی می باشد که به منظور سنجش تحقق و عدم تحقق این پیامدها ۱۷ گویه به شرح ذیل طراحی و تبیین شده است.

سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی

سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی به منزله یکی از مؤلفه‌های تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای-محلی نقش مؤثر و انکارناپذیری در ارتقای جامعه دارد و ضمن شکل‌دهی به مجموعه قواعد و قوانین اخلاقی و رفتاری هر جامعه به رفتار افراد نیز شکل می‌دهد و کمک می‌کند تا سرمایه انسانی و سرمایه مادی و اقتصادی بتوانند با هم و در تعامل با یکدیگر به رشد و پویایی دست یابند (بیدختی و شریفی ۱۳۹۱: ۱۲۵) که در پژوهش حاضر مبتنی بر معیارهایی چون «تأمین و آموزش کادر محلی در زمینه بهداشت، آموزش، و کشاورزی (کادرسازی محلی و آموزش)»، «میزان توجه به تقویت منابع توسعه‌ای و شکل‌گیری فرهنگ جمع‌گرایی و افزایش سطح روابط اجتماعی»، «میزان موفقیت در تربیت مردمان (مروّج، به‌ورز، معلم)» و «بسترسازی و تأمین زیرساخت‌های یادگیری و آموزشی» است.

تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی

بر اساس یافته‌های پژوهش مؤلفه‌های سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی بر اساس میزان تحقق و عدم تحقق مورد بررسی قرار گرفت که نتایج مبین تحقق حداکثری سه گویه «تأمین و آموزش کادر محلی در زمینه بهداشت، آموزش، و کشاورزی (کادرسازی محلی و آموزش)»، «میزان توجه به تقویت منابع توسعه‌ای و شکل‌گیری فرهنگ جمع‌گرایی و افزایش سطح روابط اجتماعی»، و «میزان موفقیت در تربیت مردمان (مروّج، به‌ورز، معلم)» بود. دو مورد اول بار عاملی نزدیک به هم داشت و بار عاملی و به تعبیری میزان پذیرش گویه سوم کمی پایین‌تر بود. همچنین گویه «بسترسازی و تأمین زیرساخت‌های یادگیری و آموزشی» با تحقق حداقلی کمترین میزان توجه جامعه پاسخ‌گو را جلب کرد.

جدول ۸. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
I15	تأمین و آموزش کادر محلی در زمینه بهداشت، آموزش، و کشاورزی (کادرسازی محلی و آموزش)	۰/۹۵	تحقق حداکثری
I16	میزان توجه به تقویت منابع توسعه‌ای و شکل‌گیری فرهنگ جمع‌گرایی و افزایش سطح روابط اجتماعی	۰/۶۹	تحقق حداکثری
I17	میزان موفقیت در تربیت مردمان (مروّج، به‌ورز، معلم)	۰/۸۱	تحقق حداکثری
I18	بسترسازی و تأمین زیرساخت‌های یادگیری و آموزشی	۰/۳۹	تحقق حداقلی

تحلیل کمی مؤلفه سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی مبتنی بر شاخص‌ها

برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه)، مدل سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی دارای برازش مطلوب بود و داده‌ها و شاخص‌ها تأییدکننده این مدل بودند. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «تأمین و آموزش کادر محلی در زمینه بهداشت، آموزش، و کشاورزی (کادرسازی محلی و آموزش)» و «میزان موفقیت در تربیت مردمان (مروّج، به‌ورز، معلم)» دارای پایایی و روایی بود و بیشترین همبستگی را با تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای-محلی داشت.

جدول ۹. تحلیل کمی مؤلفه سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نوع برآزش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	$\geq 0,7$ آلفای کرونباخ	۰,۸۴	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0,7$	۰,۹۳	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	$\geq 0,4$ لاامدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج شده)	$AVE \geq 0,5 \& 0,4$	۰,۵۳	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جنر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

بومی شدن فناوری

بومی شدن فناوری دومین مؤلفه تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی در نظر گرفته شد و مورد بررسی قرار گرفت. در اهمیت آن می‌توان گفت پایدارترین حالت توسعه هنگامی به وجود می‌آید که فناوری آن قدر ساده باشد که جوامع بتوانند دانسته‌های متکی به علم را برای حل مشکلات خود به کار برند و با تکیه بر مهارت‌های خود از آن‌ها استفاده کنند (آید و تیلر ۱۳۷۸: ۹۷). در پژوهش حاضر «نوآوری سبک معماری، نوآوری در سبک چگونگی برخورد با مردم و حرکت و نوآوری و تجربه‌آموزی در طرح»، «آموختن قوانین و قواعد حرکت به سمت توسعه و رهایی از وابستگی از راه تجربه»، «میزان به‌کارگیری فناوری ساده، مفید، و متکی به منابع و امکانات محلی در منطقه»، «میزان توجه به معماری با استفاده از مصالح و امکانات محلی و ساختمان و خلق فناوری هم‌ساز با طبیعت و سادگی فناوری»، و «میزان بهره‌گیری تولید برق با تهیه بیوگاز با استفاده از فضولات حیوانی» معرف مؤلفه بومی شدن فناوری در نظر گرفته شدند.

تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه بومی شدن فناوری

در این بخش میزان تحقق و عدم تحقق مؤلفه‌های بومی شدن فناوری بررسی شد. بر اساس داده‌های مستخرج از جدول ارائه‌شده گویه‌های «نوآوری سبک معماری، نوآوری در سبک چگونگی برخورد با مردم و حرکت و نوآوری و تجربه‌آموزی در طرح»، «آموختن قوانین و قواعد حرکت به سمت توسعه و رهایی از وابستگی از راه تجربه»، «میزان به‌کارگیری فناوری ساده، مفید، و متکی به منابع و امکانات محلی در منطقه»، و «میزان توجه به معماری با استفاده از مصالح و امکانات محلی و ساختمان و خلق فناوری هم‌ساز با طبیعت و سادگی فناوری» تحقق حداکثری و بیشترین میزان توجه و اهمیت را به خود اختصاص دادند و بیشترین بار عاملی متعلق به گویه «آموختن قوانین و قواعد حرکت به سمت توسعه و رهایی از وابستگی از راه تجربه» بود و تنها گویه «میزان بهره‌گیری تولید برق با تهیه بیوگاز با استفاده از فضولات حیوانی» با بار عاملی ۰,۴۱ تحقق حداقلی را به خود اختصاص داد.

جدول ۱۰. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه بومی شدن فناوری

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
I۱۹	نوآوری سبک معماری و چگونگی برخورد با مردم و حرکت و نوآوری و تجربه‌آموزی در طرح	۰,۵۸	تحقق حداکثری
I۲۰	آموختن قوانین و قواعد حرکت به سمت توسعه و رهایی از وابستگی از راه تجربه	۱,۱	تحقق حداکثری
I۲۱	میزان به‌کارگیری فناوری ساده، مفید، و متکی به منابع و امکانات محلی در منطقه	۰,۵۵	تحقق حداکثری
I۲۲	میزان توجه به معماری با استفاده از مصالح و امکانات محلی و ساختمان و خلق فناوری هم‌ساز با طبیعت و سادگی فناوری	۰,۶۵	تحقق حداکثری
I۲۳	میزان بهره‌گیری تولید برق با تهیه بیوگاز با استفاده از فضولات حیوانی	۰,۴۱	تحقق حداقلی

تحلیل کمی مؤلفه بومی شدن فناوری مبتنی بر شاخص‌ها

برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (الفای کرونیخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه)، مدل بومی شدن فناوری دارای برآزش مطلوب بود و داده‌ها و شاخص‌ها تأییدکننده این مدل بودند. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «نوآوری سبک معماری، نوآوری در سبک چگونگی برخورد با مردم و حرکت و نوآوری و تجربه‌آموزی در طرح»، و «آموختن قوانین و قواعد حرکت به سمت توسعه و رهایی از وابستگی از راه تجربه» دارای پایایی و روایی بودند و بیشترین همبستگی را با مدل تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی داشتند.

جدول ۱۱. تحلیل کمی مؤلفه بومی شدن فناوری مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نتیجه	مقدار شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	شاخص	نوع برآزش
تأیید مدل	۰,۸۵	$\geq 0,7$ الفای کرونیخ	پایایی شاخص (الفای کرونیخ)	مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا
تأیید مدل	۰,۹۶	$CR \geq 0,7$	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	
تأیید مدل	بالا تر از ۴۰	$\geq 0,4$ لامدا	ضرایب بارهای عاملی	
تأیید مدل	۰,۵۴	$AVE \geq 0,5 \& 0,4$	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج شده)	
تأیید مدل	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	
تأیید مدل	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	جزر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	روش فورنل و لارکر	

پایداری کیفیت محیطی

پایداری کیفیت محیطی، به عنوان سومین مؤلفه از مدل تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی، را می‌توان در قالب اصطلاحاتی چون برطرف کردن زیان‌های وارده ناشی از توسعه گذشته (از جمله گرم شدن زمین ناشی از انتشار گازهای گلخانه‌ای) و متقاعد ساختن حفاظت از منابع در آینده (از جمله غلبه بر فقر) همچنین اطمینان از عملی ساختن آرزوهای توسعه در هر ناحیه‌ای که به نحوی در ارتباط با رفتار جمعی همه جوامع در ارتباط با کره زمین است در نظر گرفت (الیوت ۱۳۷۸: ۹۳). بنابراین در پژوهش حاضر برای آن معیارهایی شامل «تقویت دامنه انتخاب مصرف‌کنندگان»، «توجه به بعد انسانی برنامه‌ریزی کالبدی و محیطی»، «تعادل بخشی در پایداری اکوسیستم‌های طبیعی»، و «سبز (پایدار) کردن بخش‌های خصوصی و عمومی» در نظر گرفته شد.

تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه پایداری کیفیت محیطی

در این بخش میزان تحقق و عدم تحقق مؤلفه‌های پایداری کیفیت محیطی بررسی شد که بر اساس جدول‌های ارائه شده گویه‌های «توجه به بعد انسانی برنامه‌ریزی کالبدی و محیطی» و «تعادل بخشی در پایداری اکوسیستم‌های طبیعی» تحقق حداکثری یافته است و گویه‌های «تقویت دامنه انتخاب مصرف‌کنندگان» و «سبز (پایدار) کردن بخش‌های خصوصی و عمومی» نیز عدم تحقق یافته‌اند.

جدول ۱۲. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه پایداری کیفیت محیطی

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
۱۲۴	تقویت دامنه انتخاب مصرف‌کنندگان	۰,۳۶	عدم تحقق
۱۲۵	توجه به بعد انسانی برنامه‌ریزی کالبدی و محیطی	۰,۹۲	تحقق حداکثری
۱۲۶	تعادل بخشی در پایداری اکوسیستم‌های طبیعی	۰,۹۱	تحقق حداکثری
۱۲۷	سبز (پایدار) کردن بخش‌های خصوصی و عمومی	۰,۲۱	عدم تحقق

تحلیل کمی مؤلفه پایداری کیفیت محیطی مبتنی بر شاخص‌ها

برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه)، مدل پایداری کیفیت محیطی دارای برازش مطلوب بود و داده‌ها و شاخص‌ها تأییدکننده این مدل بودند. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «توجه به بعد انسانی برنامه‌ریزی کالبدی و محیطی» و «تعادل بخشی در پایداری اکوسیستم‌های طبیعی» دارای پایایی و روایی بودند و بیشترین همبستگی را با مدل تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی داشتند.

جدول ۱۳. تحلیل کمی مؤلفه پایداری کیفیت محیطی مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نوع برازش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	≥ 0.7 آلفای کرونباخ	۰.۸۰	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0.7$	۰.۹۰	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	≥ 0.4 لا مدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج شده)	$AVE \geq 0.5 \& 0.4$	۰.۵۲	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جزر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی

تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی به عنوان آخرین مؤلفه مورد بررسی که انتظار می‌رود بتواند تسهیل‌کننده همکاری‌ها با استفاده از اجتماع محلی، سرمایه اجتماعی، تولید و محصول عملیات مؤثر نهادها، شبکه‌ها، و تعامل‌ها و ... (رکن‌الدین‌افتخاری ۱۳۸۹: ۲۱۴) باشد؛ دربرگیرنده معیارهایی مانند «خودمدیریتی و توجه به ابعاد مدیریتی مردم»، «ظرفیت‌سازی و توانمندسازی به منظور مدیریت اجرای طرح»، «واگذاری اختیارات به مردم و تقویت مدیریت محلی» و نهایتاً «به‌کارگیری و بهره‌گیری از ظرفیت و مشورت زنان در مدیریت محلی» بوده است.

تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی

نتایج حاصل از بررسی میزان تحقق و عدم تحقق مؤلفه‌های تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی بیانگر این بوده است که دو گویه «خودمدیریتی و توجه به ابعاد مدیریتی مردم» و «واگذاری اختیارات به مردم و تقویت مدیریت محلی» دارای تحقق حداکثری بوده‌اند و «به‌کارگیری و بهره‌گیری از ظرفیت و مشورت زنان در مدیریت محلی» به عدم تحقق منجر شده است و این بار گویه‌ای تحت عنوان «ظرفیت‌سازی و توانمندسازی به منظور مدیریت اجرای طرح» با بار عاملی ۰.۵۳ در جایگاه تحقق بینابین قرار گرفته است.

جدول ۱۴. نتایج تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی

نماد	گویه‌ها	بار عاملی	نتیجه
P1	خودمدیریتی و توجه به ابعاد مدیریتی مردم	۰/۹۴	تحقق حداکثری
P2	ظرفیت‌سازی و توانمندسازی به منظور مدیریت اجرای طرح	۰/۵۳	تحقق بینابین
P3	واگذاری اختیارات به مردم و تقویت مدیریت محلی	۰/۶۳	تحقق حداکثری
P4	به‌کارگیری و بهره‌گیری از ظرفیت و مشورت زنان در مدیریت محلی	۰/۳۰	عدم تحقق

تحلیل کمی مؤلفه تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی مبتنی بر شاخص‌ها

برابر با مقدار شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، روایی همگرا، روایی واگرا، و روش فورنل و لارکر دامنه (بازه)، مدل تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی دارای برازش مطلوب بود و داده‌ها و شاخص‌ها تأییدکننده این مدل بودند. در همین چارچوب و مبتنی بر شاخص و ضرایب بارهای عاملی، گویه‌های «خودمدیریتی و توجه به ابعاد مدیریتی مردم» و «واگذاری اختیارات به مردم و تقویت مدیریت محلی» دارای پایایی و روایی بودند و بیشترین همبستگی را با مدل تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای-محلی داشتند.

جدول ۱۵. تحلیل کمی مؤلفه تسهیلگری و زمینه‌سازی چندبعدی مبتنی بر شاخص‌های اندازه‌گیری (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

نوع برازش	شاخص	دامنه (بازه) قابل قبول	مقدار شاخص	نتیجه
مدل اندازه‌گیری توسعه از پایین به بالا	پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)	≥ 0.7 آلفای کرونباخ	۰.۸۱	تأیید مدل
	پایایی ترکیبی (CR) یا RHO	$CR \geq 0.7$	۰.۹۱	تأیید مدل
	ضرایب بارهای عاملی	≥ 0.4 لا مدا	بالاتر از ۴۰	تأیید مدل
	روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج شده)	$AVE \geq 0.5 \& 0.4$	۰.۵۳	تأیید مدل
	روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)	همبستگی بین شاخص و سازه بیشتر از همبستگی بی‌شاخص و سازه‌های دیگر	همبستگی بالاتر از سازه‌های دیگر	تأیید مدل
	روش فورنل و لارکر	جزر AVE بیشتر از سازه‌های پایین‌تر از خود	اعداد مندرج در قطر ماتریس از اعداد ذیل خود بیشتر است.	تأیید مدل

مدل ساختاری

مدل ساختاری الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) و تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای / محلی صحت و معناداری رابطه بین متغیرهای پنهان

صحت رابطه و شدت رابطه دو عنصر تعیین‌کننده و تبیین‌کننده در ارزیابی و برازش مدل ساختاری پژوهش است. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد اعداد معناداری (T-value) در سازه پژوهش بالاتر از ۱,۹۶ است. این بدین معناست که می‌توان نتیجه گرفت صحت رابطه بین متغیر پنهان برون‌زای «الگوی توسعه یکپارچه و محلی» و متغیر پنهان درون‌زای «تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای» معنادار است؛ یعنی الگوی توسعه یکپارچه و محلی سبب‌ساز تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای / محلی در ابعاد مختلف شده است.

جدول ۱۶. مقادیر شاخص‌های برازش مدل ساختاری بین متغیرهای پژوهش (مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

مدل	روابط متغیرها	صحت رابطه	
		آماره t (t-value)	نتیجه (صحت رابطه)
مدل ساختاری	الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای / محلی	۴.۶	تأیید
GOF			۰.۵۱

شدت رابطه بین متغیرهای پنهان

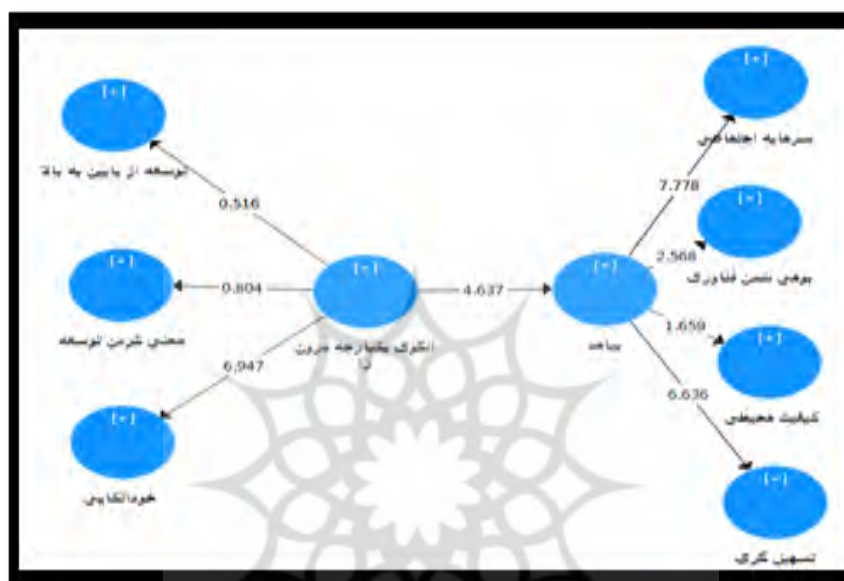
بررسی شدت رابطه بین متغیرهای پژوهش یکی از معیارهای مهم ارزیابی در مدل معادلات ساختاری است. در این زمینه، به منظور بررسی شدت رابطه بین متغیرهای پنهان برون‌زا شامل «الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد)» و متغیر پنهان درون‌زای شامل «تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای / محلی» از معیار ضریب تعیین (R2) و اندازه تأثیر^۱ (F2) استفاده شده است. در همین چارچوب و بر اساس مقادیر اندازه تأثیر (F2) شدت اثر متغیر «الگوی توسعه یکپارچه و محلی» بر

۱. مقادیر 0.02 و 0.15 و 0.35 به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک و متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر دارد.

متغیر «تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای/ محلی» دارای اندازه اثر قوی است. به عبارت دیگر، نتیجه و انعکاس فضایی «الگوی یکپارچه و درون‌زا» در بخش‌های سرزمینی، قلمروهای فضایی و عینیت فضایی به خود خواهد گرفت.

جدول ۱۷. مقادیر شاخص‌های برازش مدل ساختاری در متغیرهای پژوهش (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۱))

مدل	روابط متغیرها	نتیجه (شدت و اثر رابطه)		GOF
		ضریب تعیین (R2)	معیار اندازه تأثیر (F2)	
مدل ساختاری	الگوی توسعه یکپارچه و محلی (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای/ محلی	.	۰,۴۶	۰,۵۱

شکل ۲. مدل ساختاری بین متغیرهای پنهان برون‌زا و درون‌زای پژوهش

نتیجه

نظر غالب امروز بر این است که توسعه منطقه‌ای با ظرفیت‌های درون‌زا ارتباط نزدیک و معنادار دارد و علاوه بر نیروهای بیرونی، در صورت استفاده از خصوصیات خاص و ظرفیت‌های درون‌زا، می‌تواند متضمن پیشرفت و تعالی خود شود. حال پژوهشگران در پژوهش حاضر در همین زمینه بر آن بودند تا به بررسی پیامدهای مکانی- فضایی اجرای الگوی یکپارچه درون‌زای توسعه منطقه‌ای با تأکید بر طرح توسعه منطقه‌ای سلسله (الستر) بپردازند. نتایج کلی پژوهش مبین این بوده است که شاخص‌های مدل اندازه‌گیری «الگوی یکپارچه درون‌زا» و «تحول فضایی» تأییدکننده مدل اندازه‌گیری پژوهش‌اند. در تئوری‌های مرتبط همواره بر پویایی‌های همگرایی و واگرایی توسعه محلی و منطقه‌ای به عنوان کانون رویکردهای درون‌زا به توسعه محلی و منطقه‌ای تأکید می‌شود. بنابراین، در پژوهش حاضر دو متغیر شامل «الگوی توسعه یکپارچه و محلی» (توسعه درون‌زای مردم‌نهاد) با مؤلفه‌های توسعه از پایین به بالا، محلی کردن توسعه، خودتکاپی و توانمندسازی و متغیر «تحول فضایی دگرگون‌ساز منطقه‌ای- محلی» با مؤلفه‌های سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای سرمایه اجتماعی، بومی شدن فناوری، پایداری کیفیت محیطی، و تسهیل‌گری و زمینه‌سازی مد نظر قرار گرفتند که برای همه مؤلفه‌ها، تحلیل و تبیین تحقق‌پذیری و عدم تحقق‌پذیری مؤلفه‌ها (مبتنی بر بار عاملی و سنجش میزان تحقق حداکثری، بینابینی، حداقلی) صورت گرفته است و تحلیل کمی آن‌ها مبتنی بر شاخص‌ها (مبتنی بر پایایی شاخص (آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی (CR) یا RHO، ضرایب بارهای عاملی، روایی همگرا (میانگین واریانس استخراج‌شده)، روایی واگرا (روش بارهای عاملی متقابل)، و روش فورنل و لارکر) بوده است که در همه مؤلفه‌ها، نتیجه نهایی به تأیید مدل ختم شده است. نهایتاً در مدل ساختاری پژوهش صحت رابطه بین متغیرهای ساختاری/ مکنون پژوهش بر اساس

آماره T-value مورد سنجش قرار گرفت که این میزان بالاتر از ۱,۹۶ است و صحت این رابطه مورد تأیید قرار گرفت. افزون بر این، مبتنی بر ضریب تعیین (R2) و معیار اندازه تأثیر شدت (F2) شدت و اثر رابطه بین متغیر «الگوی یکپارچه درون‌زا» و «تحول فضایی» با مقدار ۰,۴۶ مورد تأیید است. همچنین شاخص برازش کلی مدل (GOF) با مقدار عددی ۰,۴۵ نشان می‌دهد مدل دارای برازش قوی است و داده‌ها تأییدکننده مدل تجربی پژوهش هستند.

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۹۳). آمایش سرزمین و نقش آن در تبیین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، تهران، الگوی پیشرفت. آسایش، حسین (۱۳۸۱). اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، چ ۵، تهران، پیام نور.
- آید، دانیل تیلر؛ کارل ای تیلر (۱۳۷۸). توسعه انسانی پایدار متکی بر جامعه، ترجمه ناصر بلیغ، تهران، انتشارات توسعه روستایی.
- بیدختی، امین؛ نوید شریفی (۱۳۹۱). «بررسی رابطه بین رونق گردشگری و سرمایه اجتماعی در مناطق ساحلی دریای خزر»، مطالعات مدیریت گردشگری، س ۷، ش ۱۷، ص ۱۲۱ - ۱۴۹.
- درویشی، هدایت؛ شیوا مرادی؛ تینا احترامی؛ عبدالرضا رکن‌الدین‌افتخاری (۱۴۰۰). «کاوش الگوی یکپارچه درون‌زای مردم‌نهاد در توسعه منطقه‌ای (مورد مطالعه: طرح توسعه منطقه‌ای سلسله (الشر))»، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، در نوبت چاپ.
- دلالی اصفهانی، رحیم؛ نعمت‌الله اکبری؛ حجت ایزدخواستی؛ یاسر بلاغی اینالو (۱۳۹۵). «تأثیر پیشرفت کیفی تولیدات بر رشد اقتصادی ایران در یک الگوی رشد درون‌زا با تأکید بر ابداع در فرایند تولید»، اقتصاد و الگوسازی، س ۱۶، ش ۳، ص ۱ - ۲۴.
- رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا؛ سید علی بدری (۱۳۹۱). بنیان‌های نظریه‌ای الگوی توسعه‌ای روستای نمونه، گیلان، استانداری گیلان.
- زیاری، کرامت‌الله (۱۳۸۳). مکتب‌ها، نظریه‌ها، و مدل‌های برنامه و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، یزد، دانشگاه یزد.
- زیاری، کرامت‌الله؛ علی‌رضا محمدی (۱۳۹۴). «تحلیلی از ویژگی‌های مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران طی دوره‌های قبل و بعد از انقلاب اسلامی (از ۱۲۸۶ تا ۱۳۹۴)»، مجلس و راهبرد، س ۲۲، ش ۸۴، ص ۷۳ - ۹۸.
- سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (۱۳۹۳). پارادایم‌های نوین توسعه روستایی- سیاست‌ها و حکمروایی، ترجمه محمدرضا رضوانی و حمیدرضا باغیانی و سارا جعفری، اصفهان، دارخوین.
- شریف‌زادگان، محمدحسین؛ اصغر خوانین‌زاده؛ حمید فتحی؛ بهزاد ملک‌پور اصل (۱۳۹۲). «به‌کارگیری رویکرد شبکه هم‌پیوندی در سطح‌بندی فضاهای سکونتگاهی استان قم برای بهبود برنامه‌ریزی و آمایش منطقه»، آمایش سرزمین، د ۵، ش ۲، ص ۲۱۱ - ۲۴۰.
- شیخی، محمد (۱۳۸۰). «برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران (۱۳۶۰ - ۱۳۸۰)، ضرورت‌ها، گرایش‌ها، و چالش‌ها»، مدیریت شهری، د ۲، ش ۶، ص ۱۸ - ۳۰.
- شیرازیان، احمد (۱۳۷۵). «ساماندهی سکونتگاه‌های روستایی از مفهوم تا مصداق»، مجموعه مقالات سمینار ساماندهی روستاهای پراکنده، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، همدان.
- صرافی، مظفر (۱۳۷۹). «مبانی برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای»، تهران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- فرجی‌راد، خدر؛ غلام‌رضا کاظمیان (۱۳۹۱). توسعه محلی و منطقه‌ای از منظر رویکرد نهادی، تهران، جهاد دانشگاهی.
- کلانتری، خلیل (۱۳۸۰). برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای (تئوری‌ها و تکنیک‌ها)، تهران، خوش‌بین و انوار دانش.
- کمیسون رشد و توسعه (۱۳۸۸). استراتژی‌های رشد و توسعه پایدار، ترجمه محمدرضا مهدی‌زاده، تهران، مطالعات بین‌المللی انرژی.
- معصومی اشکوری، حسن (۱۳۹۰). اصول و مبانی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، تهران، پیام.
- منزوی، مهشید؛ اسماعیل دلیر (۱۳۸۹). اصول توسعه و عمران منطقه‌ای، تهران، جهاد دانشگاهی.
- مهدوی، مسعود؛ حسین کریم‌زاده (۱۳۸۵). «پهنه‌بندی بخش مرکزی شهرستان ورزقان برای مکان‌یابی مراکز خدمات روستایی با استفاده از GIS»، پژوهش‌های جغرافیایی، ش ۵۵، ص ۲۰۲ - ۲۲۴.
- نظریان، اصغر (۱۳۷۷). جغرافیای شهری ایران، تهران، دانشگاه پیام نور.
- هنسن، نایلز؛ بنجامین هیگنیز؛ داندل ساوی (۱۳۷۶). سیاست‌گذاری منطقه‌ای در جهانی در حال دگرگونی، ترجمه گروه مترجمان، تهران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- یاسوری، مجید؛ سیده فاطمه امامی؛ مریم سجودی (۱۳۹۵). «عدالت فضایی بهره‌مندی از امکانات و خدمات در سکونتگاه‌های روستایی دهستان‌های استان گیلان»، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، س ۱۶، ش ۴۱، ص ۷ - ۲۸.
- الیوت، جنیفر. آ (۱۳۷۸). مقدمه‌ای بر توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه، ترجمه عبدالرضا رکن‌الدین‌افتخاری و حسن رحیمی، تهران، مؤسسه توسعه روستایی ایران.

Bachtler, J. (2001). *Where Is Regional Policy Going? Changing Concepts of Regional Policy*, European Policies Research Center, University of Strathclyde, Glasgow, England.

Carlo Palermo, P. & Ponzini, D. (2010). *Spatial Planning and Urban Development*, London New York, Springer.

- Davidoff & Riner. T. (1962). "A Choice Theory of Planning", *Journal of The American Institute of Planning*, Vol. 28 (may).
- J. Dawkins, C. (2003). "Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments", *Journal of Planning Literature*, pp. 130-172.
- Kao, J. & Lin, H. (1996). "Multifactor Spatial analysis for landfill siting", *Journal of Environmental Engineering*, 122(10), pp. 902-908.
- Karlsson, C. & Johansson, B. (2006). Regional Development and Knowledge, CESIS, Electronic Working Paper Series, pp. 1-48.
- Pavičić Kaselj, A. (2012). Cohesion and coherence of strategic development plans in Istria County, SEENET Programme: A trans-local network for the cooperation between Italy and South East Europe, Horizontal Action C – Research.
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2017). Local and regional development, Routledge.
- Plummer, P., Tonts, M., & Martinus, K. (2014). "Endogenous Growth, Local Competitiveness and Regional Development: Western Australia's Regional Cities, 2001-2011", *Journal of Economic and Social Policy*, Vol. 16, Issue 1, pp. 1-31. <http://epubs.scu.edu.au/jesp>
- Romer, P.M. (1986). "Increasing Returns and Long-Run Growth", *Journal of Political Economy*, 94, pp. 1002-37.
- Romer, P.M. (1990). "Endogenous Technological Change", *Journal of Political Economy*, 71, pp. 94-102.
- Shucksmith, M.V. (2000). Endogenous development socialcapita landsocial inclusion: perspectives from LEADER in the UK, *Socialogia Ruralis*.
- Sirb, Nicoleta Mateoc, Gavrilesco, Camelia, Gosa, Vasile (2009). The importance of regions in the regional development policy of the european union, *RePEc*, pp. 62-78.
- Tamas, F. (2010). "Regional Development – Rural Employment Opportunities, Perspectives of Innovations", *Economics and Business*, Vol. 5, Issue 2. www.pieb.cz
- Vasilevska, L. & Vasić, M. (2009). Strategic planning as a regional development policy mechanism: European context SPATIUM International Review No. 21, December 2009, pp. 19-26.
- World Customs Organization (2014). Integrity Development Guide.
- Yang, J. & Lee, H. (1997). "An AHP decision model for facility location selection", *Facilities*, Vol. 15, No. 9/10, pp. 236-254.